

Autoreferat naukowy

Urodziłem się w Krakowie (1971). W roku 1995 uzyskałem tytuł magistra historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podczas studiów historycznych (1990-1995) zdobyłem podstawy warsztatu naukowego historyka (pomocne w dalszej pracy naukowej), prowadząc studia przede wszystkim nad historią Bizancjum. Przez cztery lata brałem wówczas udział w seminarium u prof. dra hab. Macieja Salamona. Pracę magisterską, napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Dzielskiej, poświęconą historii Kościoła na wschodzie Cesarstwa Rzymskiego w V wieku, opublikowałem drukiem we fragmentach wkrótce po ukończeniu studiów.

Pod koniec pierwszych studiów magisterskich podjąłem studia równoległe w Instytucie Filozofii UJ (1994-1998). Od badań nad historią późnego antyku przeszedłem do historii filozofii średniowiecznej. Moim promotorem został dr hab. Jacek Widomski. Pod jego kierunkiem uzyskałem w r. 1998 tytuł magistra filozofii UJ. W pracy magisterskiej dokonałem analizy źródłowej łacińskojęzycznego traktatu o predestynacji XIV wiecznego uczonego, Williama Ockhama. Przekład tego tekstu, sporządzony w pracy magisterskiej, ukazał się w „Kwartalniku Filozoficznym” w Krakowie, a cała praca magisterska – została wydana jako osobna monografia (wydawnictwo „Ośrodek Myśli Politycznej”, Kraków 2007).

Ukończywszy drugie studia magisterskie, w latach 1998-2002 odbywałem studia doktoranckie na Wydziale Filozoficznym UJ, które zakończyłem uzyskaniem w r. 2002 stopnia doktora nauk humanistycznym w zakresie filozofii, również pod kierunkiem dra hab. Jacka Widomskiego. Tematem mojej rozprawy doktorskiej była filozofia przyrody Williama Ockhama – badałem jego koncepcję czasu, na podstawie obszernego zbioru łacińskich pism tego filozofa. Fragmenty moich przekładów zostały później wydane drukiem w formie książki i kilku artykułów („Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej” w Warszawie). Poprawiona wersja rozprawy doktorskiej ukazała się jako książka (Kraków 2003). Na temat filozofii Ockhama przygotowałem jeszcze kilka artykułów. Wykazałem, że poglądy tego filozofa na temat uniwersaliów dają się zakwalifikować jako konceptualizm, wbrew dominującej w historiografii wizji Ockhama jako radykalnego nominalisty.

Od października 2002 roku jestem zatrudniony w Instytucie Filozofii UJ (od roku akademickiego 2004/2005 na stanowisku adiunkta). W roku 2001 przybywałem w Londynie na dwumiesięcznym stypendium Fundacji z Brzezia Lanckorońskich. Pozyskałem wówczas sporo literatury niedostępnej w Polsce. W latach 2001-2002 otrzymałem dwukrotnie roczne stypendium krajowe *Fundacji na rzecz Nauki Polskiej*. Fundacja doceniła mój dorobek, wyrażony w publikacjach i plany naukowe.

Obok badań z zakresu historii i historii filozofii prowadziłem również obszerne studia, prace translatorskie i badania monograficzne nad różnymi zagadnieniami z zakresu religioznawstwa i historii idei.

Po doktoracie podjąłem badania źródłowe nad kosmologią średniowieczną. W latach 2002-2005 przygotowałem monografię o kosmologii św. Tomasza z Akwinu. Książka ta ukazała się w Wydawnictwie UJ w roku 2007, a na jej podstawie, w roku 2008 uzyskałem habilitację. W rozprawie tej rozwinąłem zdobyte wcześniej umiejętności warsztatowe: praca była przygotowana w oparciu o obszerne studia źródłowe (ponad 1400 przypisów), a podstawa ta (pisma Akwinaty, w ogromnej większości dostępne wyłącznie w wydaniach oryginalnych, łacińskich) zostały skonfrontowane z nowszą literaturą przedmiotu. W wyniku tych studiów wykazałem nie tylko uwarunkowania i przedstawiłem zawartość refleksji kosmologicznej św. Tomasza, ale starałem się również pokazać główne wyznaczniki metodologii nauk przyrodniczych tego autora, który łączył inspirację filozofią Arystotelesa z dziedzictwem filozofii chrześcijańskiej, dorobkiem komentatorów arabskich, żydowskich i chrześcijańskich, a całość wizji świata przedstawił w oparciu o przemyślaną metafizykę egzystencjalną (*esse*). Dzieje kosmologii i astronomii średniowiecznej i nowożytnej odczytywałem z pomocą metody ujętej przez Thomasa Kuhna w jego *Strukturze rewolucji naukowych*. W ten sposób badania monograficzne nad filozofią nauki dostarczyły mi szeregu danych do refleksji bardziej ogólnej, nad filozofią kultury i historią idei ujętej w formie tzw. paradygmatów. Z metody tej korzystam nadal.

Po habilitacji podjąłem studia (2008-2012) nad jednym z najważniejszych filozofów chrześcijańskich w XX wieku, Teilhardem de Chardin. Wypracowana wcześniej, porównawcza i źródłowa metoda badań doprowadziła mnie do ujęcia historiozofii tego francuskiego jezuita w całościowej prezentacji jego poglądów na tle obowiązującej wówczas uczonych katolickich filozofii tomistycznej (*Historiozofia Teilharda de Chardin wobec tradycyjnej myśli chrześcijańskiej*, Kraków 2012). Zestawienie to pozwoliło wykazać nowatorstwo de Chardina i zestawić główne elementy składowe jego wizji świata w opozycji do tych tradycyjnych kategorii, które zwalczał. W przeciwieństwie do czystego opisu, stosuję

dwa główne założenia warsztatowe: po pierwsze rekonstruuje poglądy badanego autora w oparciu o oryginalne źródła (w tym wypadku francuskie), niezapośredniczone pracami historyków, a po drugie konfrontuje zawsze rekonstruowane poglądy z kontekstem ideowym epoki. W ten sposób oceniam też literaturę przedmiotu, zwłaszcza tę, która powstaje w ramach określonych stanowisk ideowych i interpretacyjnych. Zestawiam zawsze opinie zwolenników i przeciwników danego poglądu, uwypuklając momenty decydujące o specyfice danego zagadnienia.

Wyniki badawcze, które osiągnąłem w omawianych książkach, są podstawą mojej pracy dydaktycznej. Cały mój dotychczasowy dorobek został wysoko oceniony podczas konkursu na stanowisko profesora UJ. W wyniku tej pozytywnej oceny, w 2013 roku zostałem zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Zakładzie Ontologii.

Na Uniwersytecie Jagiellońskim prowadzę badania z kilku, wymienionych wyżej dziedzin nauk humanistycznych. Oprócz wydanych drukiem: rozprawy doktorskiej i habilitacyjnej, w 2000 r. ukazała się moja książka zatytułowana *Wyznania wiary i główne zasady doktrynalne. Katolicyzm*. Publikacja ta to zbiór dokumentów, poprzedzonych wstępami. Część tych dokumentów nie była dotąd publikowana lub zostały przełożone z języków obcych. Sporządziłem w ten sposób kompendium materiałów źródłowych do badań nad katolicyzmem i nad wspólnotami religijnymi, które nawiązują do tego dziedzictwa (to istotna nowość w tego typu pracach). Książka powstała we współpracy z Instytutem Religioznawstwa UJ (dr Elżbieta Przybył, dr – dziś profesor – Zbigniew Pasek, prof. Jan Drabina).

W 2002 r. została wydana praca zbiorowa zatytułowana: *Definicja religii. Studia i szkice*, pod moją redakcją naukową. W książce tej napisałem trzy rozdziały, a ponadto koordynowałem przygotowanie całego zbioru studiów, który wpisuje się w szeroko pojętą historię idei.

Opublikowałem ponadto monografię religioznawczą pt. *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X. Historia i doktryna rzymskokatolickiego ruchu tradycjonalistycznego*. Jest to jedna z pierwszych w Polsce prac dotyczących katolickiego tradycjonalizmu, który w formie zorganizowanej działa w naszym kraju dopiero od lat 90-tych ubiegłego wieku. Książka zawiera obszerny aneks z licznymi dokumentami źródłowymi, ukazującymi porównawczo całą paletę stanowisk doktrynalnych. Szereg informacji zawartych w tej monografii pojawia się w literaturze naukowej po raz pierwszy, bo temat jest nowy i mało zbadany.

Niejąko podsumowaniem wieloletnich studiów nad problematyką religijną jest moja

obszerna książka z historii idei zatytułowana *Z dziejów Kościoła. Ciągłość i zmiana w Kościele rzymskokatolickim w XIX i XX wieku* (Sandomierz 2008, stron 336). Korzystając z metody porównawczej historyka idei przedstawiłem w niej ostatnie dwieście lat historii jako starcie idei ciągłości i idei zmiany w historiozofii chrześcijańskiej i oświeceniowej. Dodatkowe studia, zawarte w tej pracy obok opisu myśli katolickiej, poszerzają podstawę do porównań i ocen. Szereg materiałów, wykorzystanych w tych badaniach, nie było dotąd analizowanych przez badaczy.

Jako redaktor opracowałem zbiór tekstów pt. *Homo viator. Teksty i studia nad antropologią filozoficzną w średniowieczu*. W zbiorze tym umieściłem dwa własne przekłady z języka łacińskiego, szereg prac autorów młodego pokolenia, związanych z UJ, a także dwa teksty obcojęzyczne, przygotowane przez uczonych pracujących we Francji i na Litwie.

W ostatnim czasie ogłosiłem jeszcze jedną rozprawę o religii Teilharda de Chardina (Sandomierz 2013) oraz książkę z zakresu historii najnowszej (rewizjonizm historii III Rzeszy - *Alternatywna wizja historii. Prace historyczne Davida Irvinga*, Kraków 2013). W pracach tych badam wątki historiozoficzne i problemy historii idei leżące gł. na pograniczu historii, filozofii i filozofii religii. Celem analizy poglądów religijnych Teilharda było wykazanie ewentualnych różnic pomiędzy religią de Chardina a doktryną Kościoła, które udało się zebrać. W badaniach nad poglądami brytyjskiego publicysty historycznego, Davida Irvinga, wróciłem do swego pierwszego wykształcenia, analizując rzetelność badawczą głównego przedstawiciela nurtu określanego mianem „rewizjonizmu historycznego”. W swej książce wykazałem propagandowy charakter pisarstwa niezwykle popularnego zwolennika III Rzeszy – poddałem rekonstrukcji mechanizmy manipulacji materiałem źródłowym z okresu II wojny światowej.

Opublikowałem liczne artykuły (40) i przekłady (39) w różnych czasopismach, wśród których mogę wymienić: *Kwartalnik Filozoficzny*, *Estetyka i Krytyka*, *Roczniki Filozoficzne KUL*, *Studia Antyczne i Mediewistyczne*, *Acta Mediaevalia*, *Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej* i *Przegląd Tomistyczny*. Teksty te dotyczyły wszystkich wymienionych wyżej dziedzin i tematów.

W załączeniu podaję wykaz moich publikacji (większość ogłoszonych, a kilka przyjętych do druku), który obejmuje łącznie ponad 160 pozycji (w tym dziewięć wydanych książek autorskich).

Badania z zakresu filozofii religii prowadzę we współpracy z Instytutem Religioznawstwa – opublikowałem szereg artykułów w takich czasopismach jak *Studia Religiologica*, *Nomos*, *Studia Judaica*, *Przegląd Religioznawczy* i in. Przez wiele lat

współpracowałem z Pracownią Dokumentacji Wyznań Religijnych w Polsce Współczesnej (prof. Z. Pasek), a także z pracownikami tego Instytutu: prof. K. Pilarczykiem i prof. H. Hoffmannem. Przygotowałem kilka recenzji wydawniczych dla czasopism ukazujących się w Instytucie Religioznawstwa („Nomos”, „Studia Religiologica”) i innych.

Recenzowałem do druku kilka książek z zakresu filozofii. Moje badania religioznawcze dotyczą gł. mariawityzmu i ruchów katolickiego integralizmu. W trzech czasopismach ukazały się wywiady, których udzieliłem w związku z moimi badaniami. Jestem członkiem Rady Naukowej w dwóch punktowanych czasopismach: „Pro Fide” (Warszawa) i „Rocznik Tomistyczny” (Warszawa).

Od kilku lat prowadzę seminaria (przeznaczone również dla magistrantów i doktorantów): z filozofii średniowiecznej i z historii idei. Przez kilkanaście lat prowadziłem też wykład z historii idei dla studentów polonistyki UJ (przeegzaminowałem łącznie kilkaset osób). Blisko współpracuję z Zakładem Filozofii Polskiej (prof. J. Skoczyński), przygotowując recenzje prac dyplomowych, recenzje wydawnicze, a obecnie prowadzę studia nad myślą filozoficzną w okresie Młodej Polski. Zamierzam zbadać porównawczo poglądy filozoficzne i religijne Stanisława Przybyszewskiego (stosunek do myśli chrześcijańskiej) w oparciu o jego wczesne pisma i późniejszy dorobek prozą. Wcześniejsze studia historyczne są mi pomocne w moich interdyscyplinarnych badaniach z pogranicza historii, filozofii i religioznawstwa.

W ciągu dotychczasowej pracy naukowej przygotowałem 21 recenzji prac magisterskich (w tym dla 10 własnych magistrantów), dwie recenzje rozpraw doktorskich (jedną nostryfikacyjną – pracy napisanej w języku francuskim) i sześć recenzji habilitacyjnych (w tym jedną nostryfikacyjną pracy napisanej w języku francuskim). Brałem udział w przewodach habilitacyjnych w Krakowie, Warszawie i Katowicach. Wygłaszałem referaty na kilku konferencjach i spotkaniach naukowych poświęconych historii idei i filozofii w Krakowie, Wrocławiu i Lublinie. Dwa moje teksty i wystąpienia zostały przetłumaczone na język czeski i łotewski, jedno zostało opublikowane w Internecie, a drugie ukaze się drukiem na Łotwie.

Od roku akademickiego 2011-12 jestem opiekunem doktorantów w Instytucie Filozofii UJ (mamy 98 studentów III stopnia), a także członkiem Uczelnianej Komisji Wyborczej i delegatem Wydziału Filozoficznego do Rady Archiwalnej UJ (od r. 2008).

Opiekowałem się kilkoma studentami MISH (międzywydziałowych studiów humanistycznych), brałem udział w Komisji Stypendialnej dla doktorantów oraz w kilku egzaminach licencjackich w Instytucie Filozofii. Biorę udział w komisjach doktorskich i

habilitacyjnych. Przez jeden semestr pełniłem także obowiązki Kierownika Zakładu Ontologii UJ. W maju 2010 r. zorganizowałem jubileuszową wystawę 600-lecia Wydziału Filozoficznego w Bibliotece Jagiellońskiej. Współpracowałem z Centrum Badań nad Historią Idei UJ (prof. Michel Henri Kowalewicz).

Dwóch moich doktorantów obroniło w roku bieżącym swe rozprawy doktorskie (jedna z prac została napisana w języku francuskim). Jeden z doktorów zbadał korzenie współczesnego europejskiego ateizmu filozoficznego i poddał go porównaniu z realistyczną filozofią uprawianą przez neotomistów (dr Konrad Szocik). Drugi natomiast, pracował we Francji i sporządził rozprawę źródłową o rozwoju poglądów filozoficznych znanego angielskiego pisarza, Gilberta K. Chestertona (dr Wojciech Golonka). W obu tych rozprawach doktoranci stosowali się do zaproponowanych przeze mnie założeń metodologicznych: obszernych, źródłowych studiów porównawczych. Prace te zostały wysoko ocenione przez komisje doktorskie i prawdopodobnie obydwie zostaną wydane drukiem. Praca napisana w języku francuskim zostanie wkrótce poddana nostryfikacji we Francji.

Kilku uczestników mojego seminarium z filozofii średniowiecznej przygotowuje prace magisterskie, a jedna doktorantka – rozprawę doktorską. W bieżącym roku akademickim na studia doktoranckie pod moim kierunkiem zgłosiło się czterech kandydatów. Doktoranci, nad którymi sprawuję opiekę, zajmują się filozofią chrześcijańską, historią idei, a także zagadnieniami historiozoficznymi.

Badaniami naukowymi zajmuję się już niemal 20 lat. W tym okresie wypracowałem podstawy interdyscyplinarnej metody badawczej, łącząc doświadczenia nabyte podczas pierwszych i drugich studiów magisterskich, podczas studiów doktoranckich, podczas kilkunastu lat pracy na UJ i podczas przygotowywania do druku około 20 książek i 140 innych tekstów poświęconych historii, filozofii i historii idei.

Marcin Karas